

Uppdragsberedningens verksamhetsrapport 2026

Innehåll

Uppdragsberedningens verksamhetsrapport 2026.....	2
Regionfullmäktiges uppdragsberedning	2
Uppdrag 2026	2
Medborgardialog.....	2
Ledamöter	3
Styrande dokument	4
Fakta	5
Regionens grunduppdrag	5
Samhällsomställningen	5
Uppdragsberedningens observationer	8
Delaktighet.....	9
Omställningar, uppoffringar och hållbar utveckling.....	9
Energi.....	11
Kommunikationer och kollektivtrafik.....	11
Digital infrastruktur	12
Bostäder och invånare.....	12
Utbildning, arbete och kompetensförsörjning.....	15
Vardag, kultur, fritid och socialt liv.....	17
Jämlikhet.....	18
Jämställdhet	19
Sammanfattning av behov.....	20
Länkar till styrande dokument.....	22
Källor	22

Uppdragsberedningens verksamhetsrapport 2026

Regionfullmäktiges uppdragsberedning

Uppdragsberedningen arbetar med uppgifter som rör aktuella frågor av brett allmänt intresse för länets invånare, som till exempel livsstilsfrågor, kollektivtrafik, hälso- och sjukvård samt tandvård. Beredningens uppgift är att inom sitt område

- öka kunskapen om medborgarnas behov
- verka för bättre kontakter mellan medborgare och förtroendevalda
- avge rapport med analys av genomfört uppdrag till regionfullmäktige.

Uppdrag 2026

Regionfullmäktige beslutade den 24 oktober 2024 att för året 2026 ge regionfullmäktiges uppdragsberedning uppdraget

- samhällsomställning i ett växande Norrbotten.

I Norrbotten sker en grön industriomställning som kommer att påverka alla samhällssektorer och verksamheter. Regionen ska vara ett framstående län inom hållbar och smart innovation, klimat och energi. En förutsättning för att lyckas med den gröna omställningen är en hållbar kompetensförsörjning och stabil infrastruktur.

Att belysa samhällsomställningen ur ett medborgarperspektiv kan ge viktiga bidrag till Region Norrbottens fortsatta arbete att hantera klimatomställningen, det ökade energibehovet, kompetensförsörjningen och andra utmaningar.

Uppdragsberedningen ska lämna sin verksamhetsrapport till regionfullmäktige så att rapporten kan ingå i regionens ordinarie planeringsprocess. Under valår ska detta ske senast i oktober.

Uppdragsberedningens verksamhetsrapport ska innehålla redovisning av medborgarnas behov inom det aktuella uppdraget och utgöra underlag inför styrelsens beredning av regionens strategiska plan.

Medborgardialog

Uppdragsberedningens arbetssätt är medborgardialog, en samtalsmetod där både medborgare och förtroendevalda är delaktiga och aktiva. När beredningens ledamöter genomför dialoger ökar medborgarnas inflytande. Samtidigt får regionens förtroendevalda större kunskap om medborgarnas behov. Resultatet av genomförda medborgardialoger utgör en del av regionens kommande beslutsunderlag och återkopplas till medborgarna.

Ledamöter från uppdragsberedningen har besökt samtliga kommuner i Norrbotten. För att alla medborgardialoger ska utgå ifrån det aktuella uppdraget har beredningen avgränsat sig till två samtalsområden.

- Hur påverkas du av den samhällsomställning som pågår i Norrbotten just nu?
- Vilka möjligheter ser du med samhällsomställningen?

Dessa områden har legat till grund för medborgardialogerna. Dialogerna har sedan anpassats efter deltagarnas förutsättningar och situation för att främja så öppna samtal som möjligt.

Ledamöter

Regionfullmäktiges uppdragsberedning har under verksamhetsåret 2026 bestått av följande ledamöter och personliga ersättare.

Ordinarie ledamöter

Anita Gustavsson (S), ordförande
Ann-Kristin Nilsson (S)
Jani Suhonen (S), vice ordförande
Bengt Westman (S)
Anna-Carin Aaro (S)
Kristina Olofsson (V)
Sanna Berggren (V)
Per Arne Kerttu (C)
Sara Cave (M)
Lars Ralph (M)
Terese Falk Carolin (SJVP)
Andreas Bergström Grönberg (KD)
Susanne Ström (SD)

Personliga ersättare

Bengt Erik Rolfs (S)
Lennart Synnergren (S)
Eva Nyström (S)
Anneli Ahlbäck (S)
Emmi-Lie Spegel (S) till januari 2026
Sigrid Granström (V)
Annika Lahti (V)
Roger Uusitalo (C)
Ellinor Sandlund (M)
Veronica Wahlström (M) till februari 2026
Björn Engström (M) från februari 2026
Yvonne Kangas (SJVP)
Jenny Esberg (KD)
Kristina Karlsson (SD)

Styrande dokument

Regionens övergripande arbete och fullmäktigeberedningarnas uppdrag påverkas av en rad styrande dokument och strategier. Här redovisas de viktigaste styrdokumenterna som har kopplingar till regionfullmäktiges uppdragsberedning och 2026 års uppdrag som handlar om omställning i ett växande Norrbotten.

Strategisk plan 2026–2028

Regionens strategiska plan fastställs av regionfullmäktige. Det är en övergripande treårsplan för regionens utveckling och för användningen av de skattemedel som medborgarna betalar.

Den strategiska planen är indelad i en huvuddel och tre bilagor. I huvuddelen kan man bland annat läsa om regionens grunduppdrag, prioriterade agendamål, strategiska mål, utvecklingsområden och ekonomiska förutsättningar.

I bilagorna finns en förteckning över de bolag, stiftelser och kommunalförbund som regionen har ägarintressen i. Där finns även en redovisning av den politiska styrningen och verksamhetens ekonomiska ramar.

I regionens strategiska plan används i vissa fall könsneutrala uttryck som medborgare och patienter. Dessa beskrivningar avser alla kvinnor, män, flickor och pojkar i Norrbotten som har lika rätt till en jämställd och jämlik vård och utveckling i Norrbotten.

Regional utvecklingsstrategi Norrbotten 2030

Den regionala utvecklingsstrategin är ett övergripande styrdokument för Norrbottens utveckling och tillväxt. Visionen i strategin är att Norrbotten ska bli Sveriges mest välkomnande och nytänkande län.

Den regionala utvecklingsstrategin innehåller fyra övergripande mål som pekar på att Norrbotten ska

- vara välkomnande, hållbart och attraktivt
- skapa hållbar tillgänglighet
- ha en väl fungerande kompetensförsörjning
- vara innovativt och konkurrenskraftigt.

Den regionala utvecklingsstrategin ska ligga till grund för prioriteringar av strategiska satsningar och för utformningen av kommande strukturfondsprogram. Strategin är övergripande och andra styrande dokument som strategier, program och handlingsplaner ska förhålla sig till den regionala utvecklingsstrategin.

Reglemente regionfullmäktiges uppdragsberedning

Reglementet reglerar hur regionfullmäktiges uppdragsberedning ska vara sammansatt och verka.

Fakta

Här presenteras fakta med anknytning till uppdragsberedningens arbete och uppdraget om samhällsomställning i ett växande Norrbotten.

Regionens grunduppdrag

Enligt Region Norrbottens strategiska plan är regionen en skattefinansierad och demokratiskt styrd organisation som arbetar för norrbottningarnas bästa genom att erbjuda en god och jämlik hälso- och sjukvård samt tandvård.

Utöver hälso- och sjukvården leder Region Norrbotten det regionala utvecklingsarbetet i länet för en långsiktig och hållbar framtid inom samhällsbyggnad, kompetensförsörjning, företagande, besöksnäring, kultur, folkbildning och folkhälsa. Detta sker i nära samverkan med kommuner, näringsliv, civilsamhälle, akademi och myndigheter på lokal, nationell och internationell nivå för att stärka livskvaliteten och tillväxten i Norrbotten.

Värdegrund

Regionens värdegrund vilar på en humanistisk människosyn och FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, där allas lika värde, delaktighet och ansvarstagande betonas. Region Norrbotten ska visa full respekt för mänskliga rättigheter och tillämpa gällande lagstiftning för att rättsligt skydda urfolk och nationella minoriteter.

Samhällsomställningen

Norrbotten genomgår just nu en omfattande samhällsomställning där stora industriinvesteringar, teknikutveckling och nya etableringar förändrar regionens framtidsmöjligheter. Det handlar bland annat om gruvnäring, fossilfri stålproduktion, batterivärdekedjan, energi och industriell teknik.

Samhällsomställningen sker på lokal, regional och nationell nivå och berör både dagens invånare och framtida generationer. Omställningen påverkar inte bara industrin utan också människors vardag, infrastruktur, bostadsmarknad, miljö, hälso- och sjukvård, utbildning, energiförsörjning, offentlig service, föreningsliv och kultur samt social hållbarhet.

Arbetskraft

Samhällsomställningen innebär att behovet av arbetskraft ökar inom många områden. Det är en stor utmaning för Norrbotten. För att nya investeringarna ska kunna genomföras behövs arbetskraft både inom industrin och den offentliga sektorn. Det ställer i sin tur krav på rekrytering, kompetensutveckling och utbildning. Universitet, gymnasieskolor, vuxenutbildningar och yrkesutbildningar har en viktig roll i att utbilda den kompetens som behövs inom både näringsliv och offentlig sektor.

Befolkning

Befolkningsutvecklingen är en central fråga i samhällsomställningen. Norrbotten behöver fler invånare för att kunna genomföra omställningen fullt ut.

Här har Norrbotten historiskt sett haft svårt att konkurrera med storstadsregionerna om inflyttning.

Befolkningsutvecklingen i Norrbotten har under de senaste decennierna varit relativt stabil sett till det totala invånarantalet. Mellan åren 1970 och 2025 minskade befolkningen i Norrbotten med 2,5 procent. Under samma period ökade Sveriges befolkning med 31 procent.

Inom Norrbotten har det varit en viss befolkningstillväxt de senaste decennierna. Tillväxten har främst koncentrerats till delar av Norrbotten med större arbetsmarknader och utbildningsmöjligheter. Samtidigt har andra delar av länet haft en minskande befolkning. Befolkningsutvecklingen ser alltså olika ut inom länet trots att det totala invånarantalet har varit relativt stabilt över tid.

Den största demografiska förändringen i Norrbotten är att befolkningen blivit äldre över tid. Andelen äldre har ökat samtidigt som andelen personer i arbetsför ålder och andelen barn och unga har minskat. Norrbotten har i dag en äldre befolkningsstruktur än riket som helhet.

Bostäder

Bostadsförsörjningen är en nyckelfråga under den pågående samhällsomställningen. Det finns ett omfattande behov av bostäder för att kunna genomföra omställningen fullt ut.

Nya arbetstillfällen och förväntningar om inflyttning har ökat behovet av bostäder i flera delar av Norrbotten. Bostadsförsörjningen omfattar både permanenta bostäder och tillfälliga boendelösningar för personer som arbetar i regionen under kortare eller längre perioder. Flera aktörer inom den offentliga sektorn, näringslivet och bostadsmarknaden arbetar med planering och investeringar för att skapa förutsättningar för framtida befolkningsutveckling och arbetskraftsförsörjning.

Bostadsbristen i delar av Norrbotten gör det både svårare att få tag på en bostad och dyrare att bo där.

Samhällsstruktur

För att klara samhällsomställningen i Norrbotten behövs fungerande skolor, förskolor, hälso- och sjukvård, handel, kultur- och fritidsverksamhet, vatten- och avloppssystem, bredbandsnät, telefoni och liknande samhällsservice samt samhällsinfrastruktur.

Trafik och transporter

Samhällsomställningen ökar behovet av transporter och infrastruktur. Vägar, järnvägar, flygplatser, hamnar och kollektivtrafik har stor betydelse för industrins utveckling och för människors möjligheter att leva, arbeta och resa i Norrbotten.

EI

Energiförsörjningen är en viktig del av samhällsomställningen. Nya industri-etableringar och elektrifieringen av samhället bidrar till ett ökat behov av elproduktion, elnät och energiinfrastuktur.

Forskning och innovation

Norrbotten har en viktig roll i utvecklingen av ny teknik inom bland annat gruvverksamhet, energi och fossilfri industri. Företag, universitet och forskningsaktörer samverkar i flera projekt som syftar till att utveckla nya arbets-sätt, processer och tekniska lösningar.

Uppdragsberedningens observationer

Regionfullmäktiges uppdragsberedning har till uppgift att inom sitt område

- öka kunskapen om medborgarnas behov
- verka för bättre kontakter mellan medborgare och förtroendevalda
- avge rapport med analys av genomfört uppdrag till regionfullmäktige.

Regionfullmäktiges uppdragsberedning presenterar sina slutsatser utifrån det uppdrag som beredningen tilldelats. Regionfullmäktige beslutade den 24 oktober 2024 att 2026 års uppdrag ska vara

- samhällsomställning i ett växande Norrbotten.

Uppdragsberedningens analys av medborgarnas behov baserar sig både på fakta som ledamöterna tagit del av och det som framkommit i dialog med medborgare i Norrbotten. Beredningen har strävat efter att genomföra dialogerna på ett så personligt sätt som möjligt för att skapa en trygg samtalsmiljö. Ledamöterna har fått ta del av innehållsrika berättelser som gett ett bra underlag för analys och rapport.

Uppdragsberedningen anser att uppslutningen vid dialogerna har varit tillräckligt god och att ledamöterna fått kontakt med tillräckligt många norrbottningar ur olika grupper som berörs av uppdraget för att kunna lämna en rättvisande verksamhetsrapport.

Uppdragsberedningen redovisar sina observationer under ett antal rubriker. Medborgarnas behov sammanfattas sedan i punktform. För att få en heltäckande bild av medborgarnas behov rekommenderas läsning av hela verksamhetsrapporten och inte bara sammanfattningen.

Delaktighet

Uppdragsberedningens dialoger visar på behov av transparens under den pågående samhällsomställningen. Medborgarna i Norrbotten behöver få möjlighet till delaktighet och faktisk påverkan i samband med den omfattande omställningen och de etableringar, nedläggningar och förändringar av verksamheter som sker i Norrbotten.

Medborgarna efterfrågar både information och möjlighet att diskutera och debattera. Till exempel väcker ämnen som vätgaskorridorer, vindkraft, nya industriområden och bostadsområden frågor om säkerhet, markintrång, naturvärden och lokal livskvalitet. Medborgarna vill bli involverade långt innan besluten är fattade och inte längre går att påverka. Man vill helt enkelt vara med på resans gång.

Medborgare som inte får vara delaktiga tvingas basera sin bild av utvecklingen på allt från rykten till mediernas rapportering. Det skapar en osäkerhet som i sin tur väcker tvivel på om etableringar som exempelvis Stegra i Boden eller valet att leva sitt liv i Norrbotten har någon framtid.

Samhällsomställningen i Norrbotten går fort och det kan vara svårt för medborgarna att hänga med. Det är svårt för medborgarna att hitta samlad information om allt som händer. Det kan handla om allt från planer på ett nytt bostadsområde till en tillfälligt stängd väg, ett planerat elavbrott eller någon-ting annat vardagligt som helt plötsligt kan komma som en överraskning. Behovet av information är löpande eftersom samhällsomställningen ständigt förändrar medborgarnas vardag år efter år.

Omställningar, uppoffringar och hållbar utveckling

En hållbar omställning omfattar mer än den industriella utvecklingen. Medborgarna kopplar hållbarhet till energi, klimat och industri men också till vardagsliv, natur, lokala livsmedel, återbruk, transporter och socialt ansvar. Unga pratar om ett långsiktigt ansvar för kommande generationer samt om att handla lokalt och återbruka.

Samhällen förändras i rask takt. Medborgarna hänger inte med känslomässigt. Medborgarna vill ha utveckling samtidigt som förändringar kan vara svåra. Framtidstro, eller brist på framtidstro, varierar bland medborgarna i Norrbotten.

Klimatnytta, lokal miljöpåverkan och livskvalitet

Medborgarna uttrycker ett behov av att naturvärden och livsmiljöer skyddas. Det finns en oro för kalhyggen, vindkraft, markintrång, vätgaskorridorer, vattendrag, skog och lokala miljöer. Det finns också en oro för intrång och bristande säkerhet. Medborgarna upplever att länet används som en resurs som någon annan kan tömma utan att lokalbefolkningen kompenseras för det. Återbäringen är visserligen att det skapas arbete men jobben är väldigt nischade. Medborgarna vill se en förklaring på hur samhällsomställningens påstådda klimatnytta vägs mot lokal miljöpåverkan och livskvalitet.

Kostnader och vinster

Medborgarna kan acceptera förändringar men inte om kostnaderna hamnar lokalt och vinsterna någon annanstans. Uppoffringarna ska vara rättvisa och pengarna ska stanna i Norrbotten. Staten måste ta ansvar för att lokalsamhällen får del av nyttan och att det finns en fördelningsrättvisa.

Intressekonflikter

Uppdragsberedningen noterar att det förekommer intressekonflikter mellan markägare, lokalbefolkning, rennäring, skogsägare och flera andra grupper. Konflikterna kan mer eller mindre sättas i samband med den pågående samhällsomställningen. Samtidigt saknas en utomstående eller neutral aktör som kallar till samråd och hjälper parterna att inleda en dialog och söka samverkan.

Platsanknytning

Det finns en utbredd sorg bland medborgare som upplevt att bostadsområden och byar har försvunnit. Platser där människor haft sina hem, lekt och åldrats är nu borta. Där vissa byar tidigare låg finns det idag inte ens en skylt kvar som visar ortsnamnet.

Människor känner sig maktlösa inför utvecklingen men också sorgsna för att framtida generationer inte kan se var familjen växte upp. Det handlar inte bara om förlusten av hus och byggnader utan om förlusten av platsanknytning, identitet, kollektiva minnen och tillhörighet.

Forskning om platsanknytning visar att människor utvecklar starka emotionella och sociala band till platser. När en plats försvinner genom exempelvis gruvbrytning, flytt av samhällen eller rivningar kan det leda till sorg och saknad, en känsla av rotlöshet, försvagad identitet, förlust av sociala sammanhang och minskad känsla av kontroll över det egna livet.

Studier visar att människor inte bara identifierar sig med familj, yrke eller kultur utan också med de platser där de vuxit upp och levt sina liv. När platserna försvinner påverkas därför även självbilden och känslan av kontinuitet i livet.

Platsanknytningen blir ofta starkare ju längre tid som människor bott på en plats. För äldre personer kan förlusten av hemorter, byar och välkända miljöer därför upplevas som särskilt smärtsam. Forskare beskriver hur människor bygger upp minnen och identitet genom landskap, byggnader och vardagliga mötesplatser. När dessa försvinner kan det uppstå en känsla av att en del av den egna livshistorien går förlorad.

Medborgardialogerna i Norrbotten understryker förekomsten av det som forskningen kallar solastalgi, en sorg och saknad som människor kan uppleva när deras hembygd förändras eller försvinner medan de själva fortfarande finns kvar på platsen.

Dialogerna visar på ett behov av att få prata om och bearbeta sin sorg när man har blivit av med sitt hem. Sorgen kan också göra det svårt att se positiva delar av samhällsomställningen, exempelvis nya arbetstillfällen. Det väcker frågor om hur människor påverkas av sorg och platsanknytning på längre sikt.

Energi

Tillgången till el och kostnader för el påverkar både hushåll, kommunala verksamheter, företag och fabriker. Samtal om el har återkommit vid uppdragsberedningens dialoger i hela Norrbotten. Det finns en utbredd oro för att elpriser, kapacitet och ledtider ska bromsa allt från företagande till bostadsbyggande och vardagsekonomi. Här ser uppdragsberedningen ett behov av stabil och rimligt prissatt el.

När frågor om vindkraft, vattenkraft, vätgaskorridorer, kraftledningar, större etableringar och liknande frågor kommer på tal avvisar medborgarna inte automatiskt den pågående samhällsomställningen. Däremot vill medborgarna se en lokal förankring där ersättning och nytta stannar i norra Sverige, gärna så nära produktionen som möjligt. Markägare skulle sannolikt vara mer positiva till exempelvis vindkraft om ersättningssystemet såg annorlunda ut. Det finns också en oro för att den energi som produceras i Norrbotten inte alls kommer lokalbefolkningen till nytta. Medborgare, lokalsamhällen och kommuner vill helt enkelt få någonting tillbaka av omställningen.

Medborgarna i Norrbotten efterfrågar en rättvis samhällsomställning där produktion, kostnader, intrång och vinster fördelas på ett sätt som upplevs legitimt, rättvist och hållbart.

Kommunikationer och kollektivtrafik

Medborgardialogerna visar på ett behov av pålitliga kommunikationer i Norrbotten. Detta gäller för allt ifrån medborgarnas resor till och från arbete eller studier till vårdbesök, ärenden i större och mindre sammanhang eller helt enkelt för att få vardagen att fungera. Kommunikationerna är också viktiga för turismen, godstrafiken och många arbetsplatser. Det måste gå att resa till och från Norrbotten samt inom länet på ett enkelt och kostnadseffektivt sätt.

Samtalen med medborgarna har handlat om resor med buss och tåg men till viss del även flyg. Avstånden i Norrbotten är långa och problematiken kring resor engagerar hela länet.

I mindre byar och små samhällen är det svårare att nyttja kollektivtrafik som exempelvis buss. Medborgarna berättar om problem med för få turer, dyra biljetter, dålig anpassning till övriga turer med kollektivtrafiken och osäkerhet om bussen alls kommer. Det gör att norrbottningarna i stället väljer att färdas med bil när det är möjligt. Mellan de större städerna går det fler och tätare bussturer men tillgången är ojämn och inte jämlik.

Uppdragsberedningen ser ett behov av kollektivtrafik som fungerar även utanför centralorterna. Tillgången till bil är nästan en förutsättning för att kunna leva i många delar av länet. Det innebär i förlängningen att personer utan bil får sämre tillgång till arbete, utbildning, service och socialt liv. Här är unga, äldre, låginkomsttagare och vissa nyinflyttade en del av de mer utsatta grupperna.

När tågtrafiken kommer på tal handlar medborgardialogerna om glesa turer, dyra resor, inställda tåg, försenade tåg, indragna nattåg, dåligt skick på både järnväg och vagnar samt behovet av dubbelspår i Norrbotten.

Medborgardialogerna visar att Norrbotten behöver en robust infrastruktur för att hela länet ska hänga ihop, inte bara punktinsatser. Flygtrafik, järnväg, vägnät, busstrafik och båttrafik behöver ses som ett sammanhängande och samordnat system. Utbildningsaktörer och företag kopplar också fungerande kommunikationer direkt till kompetensförsörjning och rekrytering.

Digital infrastruktur

Regionfullmäktiges uppdragsberedning ser ett tydligt behov av fungerande bredband och mobiltäckning i hela Norrbotten. Den digitala infrastrukturen är en grundförutsättning för bland annat trygghet, utbildning, distansarbete, företagande samt hälso- och sjukvård. Hela livet påverkas av den digitala infrastrukturen som till exempel möjliggör digitala banktjänster och vård på distans för medborgarna.

De geografiska skillnaderna i Norrbotten är tydliga. Centralorter har ofta bättre digital infrastruktur än byar, glesbygd och vissa vägstråk. Beredningens ledamöter har fått höra många berättelser om kreativa lösningar för att få uppkoppling eller alls kunna ringa. Ibland måste man gå upp på en annan våning i huset, på ett tak eller på en höjd i naturen. Andra gånger måste man helt enkelt resa en bit från områden där det inte alls finns någon mottagning för att det ska fungera. Olika antennlösningar och abonnemang via satellit-tjänster förekommer också.

Beredningen ser utmaningar i medborgarnas och verksamheternas användning av digitala verktyg. Vid digitalisering är det viktigt med gott om tid för lärande och att det finns hjälp när man behöver det. Brister i digitala system kan också påverka allt ifrån användarvänlighet till kvalitet och säkerhet. Digital jämlikhet handlar inte bara om tillgång till uppkoppling utan också om användbarhet, utbildning och tillgång till stöd.

Bostäder och invånare

Ett återkommande samtalsämne vid uppdragsberedningens medborgardialoger i Norrbotten har varit bostäder. Bostadsbehoven skiljer sig geografiskt. Tillväxtorterna behöver tillgängliga bostäder till rimliga priser. Mindre orter behöver en fungerande bostadsmarknad, möjlighet att ta lån, trygghetsboenden och system som gör att befintliga hus blir tillgängliga. Gemensamt är att bostäder är nyckeln till både kompetensförsörjning och social hållbarhet.

Tillgång och pris

Medborgarna i Norrbotten behöver kunna hitta en bostad och ha råd med sitt boende. På tillväxtorterna i Norrbotten har bostadsbristen bidragit till kraftigt höjda hyror och höjda bostadspriser. Även priserna på fritidshus har ökat rejält eftersom alla möjligheter till boende behövs. Samtidigt byggs det inte tillräckligt många nya bostäder vilket gör att bostadsbristen består. De bostäder som byggs är mycket dyrare att hyra eller köpa än det äldre och befintliga bostadsbeståndet.

Boverkets bostadsmarknadsenkät visar att höga produktionskostnader, svåra finansieringsvillkor och avsaknad av statliga stöd är de största hindren för bostadsbyggandet.

Ungdomar kan tänka sig att återvända till hemorten efter studier om vardagslivet fungerar. Tillgången till en bostad som de har råd med är då avgörande.

Låna och bygga

På mindre orter med utflyttning och lågt andrahandsvärde på hus råder speciella omständigheter. Där har privatpersoner, särskilt unga, svårt att få låna pengar för att köpa hus, renovera hus eller bygga nya hus.

Flyttkedjor

I Norrbotten finns ett behov av ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Länet behöver flyttkedjor som frigör fler bostäder. Det handlar om allt ifrån bostäder för mindre hushåll till villor för barnfamiljer.

Uppdragsberedningens ledamöter har pratat med äldre personer som skulle kunna tänka sig att sälja sina hus men inte gör det eftersom det saknas alternativ som exempelvis lediga, mindre och lägre prissatta lägenheter eller trygghetsboende.

På orter med många lediga bostäder upplever medborgarna att bostäderna inte tas till vara i den regionala planeringen. I delar av Norrbotten finns det dessutom hus som står tomma av olika anledningar och som inte kommer ut på bostadsmarknaden.

Fly-in/fly-out

Fly-in/fly-out är en arbetsform där anställda oftast reser med flyg till en arbetsplats på en annan ort och arbetar där under en begränsad period. Därefter reser de hem under ledigheten eller när arbetet är avslutat. Arbetsgivaren erbjuder ofta hög lön och förmånliga villkor. Arbetsformen ger snabb tillgång till specialiserad arbetskraft eller till många arbetstagare under en begränsad period.

Det förekommer att företag köper villor, radhus och lägenheter så att den tillresta arbetskraften ska ha någonstans att bo. I de fall där arbetsgivaren inte erbjuder någon bostadslösning så har den tillfälligt inresta personalen oftast hög lön och möjlighet att betala mycket för en bostad. Sammantaget

skapar det en undanträngningseffekt som minskar utbudet av tillgängliga bostäder för allmänheten och driver upp bostadspriserna.

Entreprenörsboenden

På vissa tillväxtorter bygger företag eller kommuner särskilda entreprenörsboenden i form av områden med samlingar av baracker eller liknande tillfälliga bostadsmoduler. Dessa kan sättas upp snabbt så att tillrest personal vid stora bygg- och industriprojekt har någonstans att bo. Entreprenörsboenden avlastar den befintliga bostadsmarknaden och kan på så sätt vara positiva för en kommun.

En hög koncentration av tillfällig arbetskraft ökar trycket på lokal service, hälso- och sjukvård och olika delar av infrastrukturen. Samtidigt betalar den tillresta arbetskraften sällan skatt i den kommun där arbetet utförs. Den tillfälliga arbetskraften bidrar därför inte alltid till finansieringen av de samhällstjänster som den använder.

Entreprenörsboenden kan skapa en känsla av ett parallellt samhälle där de boende har begränsad kontakt med det lokala förenings- och samhällslivet.

Medborgarna beskriver en oro för att många tillfälliga invånare på en ort kan bidra till ökad otrygghet, till exempel sociala problem, konflikter, våld, alkoholrelaterade problem, droger och olika brott.

Andra arbetsområden

Bristen på tillgängliga och rimligt prissatta boenden skapar en undanträngningseffekt som drabbar exempelvis hälso- och sjukvården, omsorgen, skolan, försvarsmakten och andra arbetsområden där det sedan tidigare är svårt att rekrytera personal.

Långsiktig hållbarhet

Situationen med bostadsbrist, höga bostadspriser och tillfällig arbetskraft i kommunerna beskrivs som problematisk av medborgarna. Skatteintäkterna stannar inte i kommunerna samtidigt som den tillfälliga arbetskraften nyttjar mycket av det som skatten finansierar. Det gör också att föreningsliv och familjeliv inte utvecklas. Situationen är inte hållbar i längden.

Norrbotten har ett behov av inflyttning som blir långsiktig. Inflyttning handlar inte bara om att rekrytera tillfällig arbetskraft utan om att människor ska stanna. Medborgarna vill se barnfamiljer, återvändare, människor med anknytning till platsen och nya norrbottningar som bosätter sig permanent. En nyckel till detta kan vara att stärka den sociala inkluderingen av nyinflyttade, oavsett var man kommer ifrån och vad man har för ålder, så att inflyttningen leder till långsiktig etablering.

Utbildning, arbete och kompetensförsörjning

Kompetensförsörjningen är både en demografisk, geografisk och social fråga. Det räcker inte att det finns jobb. Det måste också finnas bostäder, utbildningar, pendling, karriärvägar, familjeliv och lokalsamhällen som gör att människor kan och vill ta jobben. Detta beskrivs under egna rubriker i denna verksamhetsrapport.

Utbildning

Medborgardialogerna pekar på behov av utbildningar på fler orter i Norrbotten, fler utbildningar som kan genomföras på distans, samordning av utbildningar mellan kommunerna och en bättre koppling mellan utbildningarna och arbetsmarknaden.

Företagare signalerar att gymnasieutbudet inte matchar arbetsmarknadens behov inom exempelvis skärande bearbetning, svetsning och svarvning.

Naturbruksutbildade ungdomar saknar vidareutbildningar i Norrbotten.

Arbete

Unga dialogdeltagare menar att det kan vara svårt att få sommarjobb och ett första jobb. Samtidigt beskriver arbetsgivare att det råder kompetensbrist. Det finns alltså ett glapp mellan ungdomars vägar in i arbetslivet och bristen på arbetskraft.

Uppdragsberedningen ser ett behov av olika insteg till arbetsmarknaden för unga. Det kan exempelvis vara praktik, lärlingsvägar, lokala utbildningar, sommarjobb och tydliga karriärvägar som gör att unga ser en framtid med arbete på hemorten eller någon annanstans i Norrbotten.

Kompetensförsörjning

Vård, skola, omsorg och många andra yrkesområden har svårt att konkurrera om arbetskraft med industri, gruvor och andra mansdominerade branscher. Uppdragsberedningens dialoger visar att personal lämnar sina tidigare arbeten eller går direkt till jobb i gruvan och liknande industrier. Det är inte bara på grund av den högre lönen utan även arbetsmiljön och arbetstiderna.

Medborgarna efterfrågar riktade satsningar som stimulerar inflyttning till Norrbotten och därmed råder bot på bristen av arbetskraft.

Besöksnäringen

Medborgare och personer som arbetar med att ta emot turister upplever att besöksnäringen i Norrbotten kan utvecklas mer, men det måste ske under kontrollerade former och med respekt för alla som påverkas. Det finns också behov av att stärka den nuvarande samordningen när det exempelvis gäller bäddguider och ledguider. På ett övergripande plan finns det utrymme för ett mer samordnat stöd till besöksnäringen i stället för att turistdestinationerna i länet ska marknadsföra Norrbotten var och för sig.

Samhällsservice

Samhällsservice ska inte ses som ett tillägg till den pågående samhällsomställningen. Det är en förutsättning för hela omställningen. Tillväxten i Norrbotten blir bara hållbar om vård, skola, omsorg, lokal service och liknande säkras eller växer i takt med att befolkningen och arbetsmarknaden ökar.

Hälso- och sjukvård samt tandvård

Hälso- och sjukvården samt tandvården återkommer i medborgardialogerna som avgörande för att människor ska kunna bo kvar eller flytta till Norrbotten. Det handlar om att enkelt kunna kontakta en hälsocentral eller tandvården och om att enkelt få tillgång till läkemedel. Det handlar också om att inte behöva vänta länge för vård eller att barn och vuxna måste resa långt för utredning och behandling.

Barnomsorg och skola

Tillgång till barnomsorg och skola är en av flera avgörande faktorer för att människor ska bo kvar eller flytta till Norrbotten. Även barnens fritid uppmärksammas av medborgarna som en central faktor för att familjer ska vilja flytta till eller stanna på en ort i Norrbotten.

Alla kommuner i Norrbotten har inte gymnasium och alla gymnasium i Norrbotten har inte lika stort utbud av utbildningar. För elever som dagligen pendlar till gymnasium i en annan kommun kan det vara tröttande och leda till långa dagar. Det kan också bli så att ungdomar väljer bort att söka till gymnasieprogram på annan ort när det är svårt att hitta bostad och bostäderna är dyra.

Lokal service och handel

Medborgardialogerna visar att tillgången till livsmedel, apotek, drivmedel, bank, affärer, caféer och andra vardagsfunktioner påverkar allt från trivsel och självständighet till att vilja och ha möjlighet att bo på en plats. På mindre orter kan avsaknaden av en butik eller banktjänst få stor betydelse för invånarna. På större orter är medborgarna i stället bekymrade över att stora handelsområden och e-handeln urholkar centrum.

I större kommuner med många bostadsområden uppmärksammar medborgarna att service försvunnit och att man nu måste åka in till stan för samma ärenden som man tidigare kunde uträtta närmare hemmet.

I tillväxtorterna ser medborgarna positivt på att utbudet av butiker, restauranger och hotell ökar i samband med samhällsomställningen. Samtidigt har utbudet av livsmedel och annat förändrats och anpassas i allt högre grad till den tillresta arbetskraftens behov. Samhällsomställningen märks tydligt när stadsbilden fylls av människor i gula arbetskläder och man hör många olika språk bland besökarna på exempelvis affärer och restauranger.

Mammografi

Mammografi är en bröstströntgen som används för att upptäcka bröstcancer i ett så tidigt stadium som möjligt. Undersökningen erbjuds regelbundet till kvinnor i vissa åldersgrupper.

I Norrbotten är det inte möjligt att göra mammografi i alla kommuner. Tidigare har detta delvis åtgärdats genom att en mammografibuss kört ut i länet och genomfört undersökningarna. Nu kommer inte längre mammografibussen till flera kommuner i Norrbotten. Det betyder att kvinnorna måste göra långa resor till de orter som har mammografi. Stora avstånd och dåliga bussförbindelser innebär att detta tar mycket tid och energi. För den som måste ta ledigt en hel dag eller till och med stänga sin butik för att resa till och från mammografin blir kostnaden stor. Risker är då att kvinnorna avstår från undersökningen. Det finns behov av en mer jämlik tillgång till mammografi i Norrbotten.

Vardag, kultur, fritid och socialt liv

Uppdragsberedningens medborgardialoger visar att människor behöver mer än bara arbete för att vilja stanna på en ort eller för att flytta till en ort.

Både yngre och äldre dialogdeltagare beskriver behov av fritidsaktiviteter, kultur, mötesplatser och annat att göra. Aktiviteterna behöver inte vara kopplade till idrott eller kosta mycket pengar. Dessa delar är viktiga för livet som medborgarna vill kunna leva i Norrbotten.

Ungdomar kan tänka sig att återvända till hemorten efter studier om vardagslivet fungerar. Nyinflyttade personer och familjer efterfrågar välkomnande och neutrala mötesplatser, fler inkluderande miljöer och sociala sammanhang. Båda grupperna uttrycker ett behov av levande vardagsmiljöer i olika former.

Kultur och aktiviteter

På mindre orter har dialogerna handlat om att det över huvud taget behöver finnas aktiviteter, kultur och föreningsliv. I växande större städer har dialogerna handlat om att tillväxten måste kombineras med trivsel, mötesplatser, trygghet och sammanhållning. Gemensamt är att medborgarna återkommer till att man inte får glömma bort kulturen och att man inte får glömma bort inlandet. Behovet av kultur har uppmärksamats av medborgare i alla åldrar runt om i Norrbotten.

Socialt

Uppdragsberedningens ledamöter ser ett behov av social sammanhållning i växande samhällen. Dialogerna visar att inflyttning uppfattas som en möjlighet i länet men också att den sociala integrationen inte sker av sig själv. Det kan vara svårt för inflyttade att komma in i nya sammanhang. Detta är särskilt tydligt om det saknas mötesplatser eller om sociala aktiviteter är kopplade till alkohol, kostnader eller redan etablerade nätverk.

Medborgardialogerna pekar på ett behov av social infrastruktur. Det kan vara föreningsliv, kultur, offentliga mötesplatser och information om möjliga aktiviteter som når såväl unga som nyinflyttade och etablerade invånare.

Trygghet

Uppdragsberedningen noterar ett behov av trygghet i medborgarnas vardagsmiljöer. Det finns en oro i Norrbotten för ökad förekomst av narkotika, kriminalitet och otrygghet när samhällen förändras snabbt eller växer. Enligt kvinnojouren kan prostitution förekomma i samband med den typen av byggprojekt som pågår i Norrbotten. Dialogerna pekar på ett behov av trygghetsskapande samhällsplanering, närvaro av samhällsservice och förebyggande arbete på flera olika plan.

Jämlikhet

Regionfullmäktiges uppdragsberedning noterar tre områden ur ett jämlikhetsperspektiv.

Geografi

Medborgardialogerna visar att den mest framträdande jämlikhetsfrågan är kopplad till var i länet man bor. Medborgare i mindre orter, i byar och i östra Norrbotten samt i Arjeplog och Arvidsjaur beskriver att de hamnar i skuggan av Luleå, Boden, Malmfälten och större industrietableringar samt att resurser ofta går till större kommuner och till LTU (Luleå tekniska universitet).

Medborgarna upplever att situationen skapar ojämlika livsvillkor. Tillgången till kollektivtrafik, hälso- och sjukvård, tandvård, omsorg, utbildning, bredband och telefoni, kultur, handel och bostäder varierar kraftigt i Norrbotten. För exempelvis äldre, yngre, låginkomsttagare, nyinflyttade, personer med sjukdomar eller funktionsnedsättningar och personer utan bil blir skillnaderna särskilt märkbara.

Ålder och livssituation

Medborgardialogerna visar att samhällsomställningen riskerar att misslyckas om den bara planeras för arbetskraft men inte för människor i olika livsfaser. Norrbottningarna behöver skola och utbildning, praktik, sommarjobb, bostäder, barnomsorg, kollektivtrafik, meningsfull fritid, hälso- och sjukvård, tandvård, digital tillgänglighet, trygghetsboenden, service nära hemmet och mycket mer.

Vikten av kultur är något som framkommit vid medborgardialoger i hela Norrbotten och bland såväl gammal som ung.

Ekonomi

Medborgardialogerna visar att exempelvis höga elpriser, dyra resor, bostadsbrist och höga bostadspriser samt krav på bil slår olika hårt bland den norrbottniska befolkningen.

Jämställdhet

Regionfullmäktiges uppdragsberedning noterar tre områden ur ett jämställdhetsperspektiv.

Könssegregerad arbetsmarknad

Medborgarna beskriver arbete inom industri, gruva, teknik och skog som mansdominerade områden med högre löner och bättre villkor. Arbete inom vård, omsorg och skola beskrivs som kvinnodominerade områden med lägre löner och sämre villkor. Med detta följer också rekryteringsproblem inom de kvinnodominerade områdena, vilket i sin tur kan leda till ännu sämre förhållanden.

Uppdragsberedningen har tidigare i denna rapport beskrivit hur arbetskraften lämnar exempelvis vård och omsorg för jobb inom industri och gruva på grund av bättre lön, arbetsmiljö och arbetstider.

Beredningen noterar att fler tjejer har börjat söka sig till gymnasiernas naturbruks- och fordonsprogram. Där finns samtidigt en oro för att tjejerna inte går vidare till maskindelen utan hamnar i administration eller vill utbilda sig vidare vilket ofta kräver flytt från Norrbotten.

Vardagsbörda

Uppdragsberedningens dialoger understryker centrala jämställdhetsmönster som är kända sedan tidigare. När arbetsmarknaden expanderar i mansdominerade sektorer och pendlingen ökar så påverkas kvinnor och män olika av samhällsomställningen.

Det är oftast män som pendlar till industriorter medan kvinnor arbetar mer lokalt. Kvinnor tar också större ansvar för barn, hem, äldre anhöriga, lokalt föreningsliv och fritidsaktiviteter. Det är inte ovanligt att kvinnor samtidigt arbetar hel- eller deltid. Detta kan i sin tur kopplas till höga sjuktal bland kvinnor. Om hälso- och sjukvård, skola, kollektivtrafik och barnomsorg samtidigt inte är tillgänglig så riskerar belastningen på kvinnor att öka ytterligare.

Machokultur

Medborgardialogerna visar att machokultur förekommer i delar av Norrbotten. Det handlar om normer och beteenden som premierar traditionellt manliga ideal som tuffhet, risktagande och dominans. Det sker ofta på bekostnad av jämställdhet och inkludering.

Sammanfattning av behov

Regionfullmäktiges uppdragsberedning har under verksamhetsåret 2026 arbetat med uppdraget

- samhällsomställning i ett växande Norrbotten.

Beredningens ledamöter har tagit del av fakta samt genomfört dialoger med medborgare i Norrbotten. Verksamhetsrapporten innehåller en redovisning av medborgarnas behov inom det aktuella uppdraget. Behoven sammanfattas i punktform nedan. För att få en heltäckande bild av medborgarnas behov rekommenderas läsning av hela verksamhetsrapporten.

Uppdragsberedningens samlade bild är att medborgarna inte enbart efterfrågar ”mer tillväxt” utan en samhällsomställning som gör det möjligt att bo kvar eller flytta in, utbilda sig, arbeta, bilda familj och leva ett fungerande vardagsliv i hela Norrbotten. Behoven handlar om att tillväxten måste stödjas av fungerande infrastruktur, bostäder, utbildning, samhällsservice, delaktighet och social sammanhållning. Annars riskerar den pågående samhällsomställningen att förstärka redan befintliga skillnader mellan större tillväxtorter och mindre orter, mellan kvinnor och män, mellan unga och äldre, mellan personer med och utan bil samt mellan centralorter och byar.

Medborgarna ser möjligheter med samhällsomställningen. Det kan vara fler arbetstillfällen, inflyttning, turism, utbildning och ett mer hållbart samhälle. Optimismen är ofta villkorad. I praktiken blir samhällsomställningen bara positiv om den också leder till konkret lokal nytta som exempelvis bättre kommunikationer, stabil och rimligt prissatt elförsörjning, tillgängliga bostäder som människor har råd med, vård och skola som fungerar samt mer rättvis fördelning av resurser och investeringar.

Ledamöterna i uppdragsberedningen var inställda på att fler medborgare skulle vara positiva till samhällsomställningen i Norrbotten. Dialogerna har tvärtom visat på oro och rädsla, att medborgare undrar om det här alls kommer att bli bra.

Uppdragsberedningen noterar att det saknas känslor för ett gemensamt Norrbotten. Medborgardialogerna visar på osynliga gränser som försvårar eller omöjliggör samverkan mellan olika kommuner och olika delar av länet. Medborgarnas kännedom om utvecklingen i andra delar av Norrbotten än den egna är också begränsad.

Även om norrbottningarna till viss del visar sammanhållning utåt finns det behov av att medborgare och aktörer i regionen börjar prata mer positivt om Norrbotten som en helhet.

Regionfullmäktiges uppdragsberedning har identifierat och vill uppmärksamma ett antal behovspunkter med koppling till samhällsomställningen i ett växande Norrbotten.

Bostäder

Det finns ett behov av tillgängliga bostäder i olika former till rimliga priser i Norrbotten. Det är en grundförutsättning för att kunna bo, studera, arbeta och leva i Norrbotten.

Utbildning

Medborgarna behöver tillgång till ett bredare utbildningsutbud i Norrbotten samt fler möjligheter att studera på distans. Utbildningarna ska motsvara arbetsmarknadens behov av kompetens.

Delaktighet

Medborgarna i Norrbotten behöver delaktighet och faktisk påverkan i frågor som påverkar deras vardag, livsmiljö och framtid. De behöver bli involverade i ett tidigt skede, medan besluten fortfarande går att påverka.

Information

Medborgarna har ett behov av tillgänglig, samlad, aktuell, begriplig och pålitlig information om stora och små förändringar med koppling till samhällsomställningen i Norrbotten.

Jämlikhet

Medborgarna behöver jämlik tillgång till fungerande samhällsservice, hälso- och sjukvård, tandvård och digital infrastruktur, oavsett bostadsort, ålder, livssituation eller ekonomiska förutsättningar. Samhällsomställningens nyttor, investeringar och utvecklingsmöjligheter ska komma hela Norrbotten till del och bidra till jämlika och jämställda livsvillkor i hela länet.

Attraktiva livsmiljöer

Medborgarna i Norrbotten behöver attraktiva livsmiljöer som främjar trygghet, hälsa, kultur, social sammanhållning och platsanknytning. Det finns behov av mötesplatser, kulturverksamheter, föreningsliv, idrottsanläggningar och andra aktiviteter som bidrar till ett gott vardagsliv i olika åldrar och livssituationer.

Miljö

Samhällsomställningen påverkar användningen av mark och naturresurser samt miljön och medborgarnas livsmiljöer i Norrbotten. Det skapar behov av omfattande planering och samordning mellan olika samhällsintressen som berörs av samhällsomställningen.

Kommunikationer

Medborgarna behöver tillgång till fungerande kollektivtrafik och andra kommunikationer i hela Norrbotten.

Länkar till styrande dokument

Strategisk plan 2026–2028

<https://samarbeta.nll.se/producentplats/strategiskplanochstyrelseplan/Publicerade/Publik/Styrande/M%c3%a5ldokument/Strategisk%20plan%202026-2028.pdf>

Regional utvecklingsstrategi Norrbotten 2030

https://samarbeta.nll.se/producentplats/div-lg-bas-regio/_layouts/15/VISDocIdRedirect.aspx?ID=lgregio-4-818

Reglemente regionfullmäktiges uppdragsberedning

https://samarbeta.nll.se/producentplats/div-rgem-bas-stab/_layouts/15/VISDocIdRedirect.aspx?ID=rgemstab-1901432157-466

Källor

Boverket, Bostadsmarknadsenkäten 2026

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten/>

Statistiska centralbyrån, folkmängd efter region och år

https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101__BE0101A/BefolkningNy/table/tableViewLayout1/?loadedQueryId=79718&timeType=from&timeValue=2018

Socialstyrelsen, screening för bröstcancer

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/regler-och-riktlinjer/nationella-screeningprogram/slutliga-rekommendationer/brustcancer/>

Platsanknytning

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1751173/FULLTEXT01.pdf>

<https://www.frontiersin.org/journals/climate/articles/10.3389/fclim.2025.1514408/full>

<https://www.nature.com/nature-index/topics/14/place-attachment-and-urban-identity-dynamics>

